

BSO II, THEMA: Geld

Doelstellingen

1. De IIn vertellen over de functie van geld en bezittingen in het dagelijks leven.
2. De IIn geven aan hoe reclame besteding van geld kan beïnvloeden.
3. De IIn onderzoeken in welke mate een persoonlijke waardeschaal hun besteding van geld bepaalt.
4. De IIn geven enkele Bijbelse principes weer in de omgang met geld.
5. De IIn geven hun mening over hoe mensen op een verantwoorde manier met hun geld kunnen omgaan.
6. De IIn laten zien dat delen en geven een onderdeel is van een christelijke levensstijl.
7. De IIn bespreken hoe er in de kerk over het geven van geld wordt gesproken.
8. De IIn geven aan dat 'rijk zijn' op verschillende manieren kan worden begrepen.

Bij dit thema zal er vooral aandacht moeten zijn voor bewustwording bij de leerlingen dat er levensbeschouwelijke aspecten kleven aan het bezit van geld en de wijze van geld besteden. Vanuit het pedagogisch-didactisch kader zal de focus vervolgens automatisch komen te liggen op de keuzes die in de omgang met geld gemaakt worden. Om de doelstellingen te behalen komen volgende onderdelen in aanmerking:

- Koopgedrag: waar besteed ik mijn geld aan ?
- Welke rol speelt geld in onze samenleving ?
- Hoe zit het met geld van de kerk/in de kerk (bijv. de 'tienden')?
- Hoe ga je om met het eigendom van anderen, en van de gemeenschap ?

In de *Bijbel* komen vragen rondom rijkdom/armoede en de omgang met geld geregeld aan de orde. Naast de sociale wetgeving in de Thora en de profetische kritiek (waarin sociaal onrecht wordt gecorrigeerd en aangeklaagd) ligt het voor de hand hier ook aan de evangelische 'oproep' tot armoede te denken die geregeld klinkt als het over het 'navolgen van Christus' gaat. Te denken valt aan het verhaal van Zacheus (Lk 19:1-10), de rijke man en de arme Lazarus (Lk. 16:19-31), de rijke Jongeling (Mt 19:16-26). Ook de oproep om niet bezorgd te zijn over je bezit uit de Bergrede, die volgt op de 'keuze tussen God en de mammon' (Mt 6:24-33) kan dienen om deze thematiek aan de orde te stellen. (DS 4 kan met een het behandelen van één van deze teksten prima gehaald worden)

Vanuit de *kerkgeschiedenis* ligt het voor de hand om te verwijzen naar de armoedebewegingen die om de zoveel tijd in (een rijk wordende) kerk van zich doen spreken. Verhalenderwijs kan zo iets verteld worden over de Waldenzen of over Franciscus van Assisi. (Voor materiaal: zie de cursus ASO II, kerkgeschiedenis).

Hieronder treft u nog twee dingen aan:

1. [Lessuggesties](#): verschillende **werkvormen** die ingezet kunnen worden om één of meer van de bovengenoemde doelstellingen te halen. Het zijn maar suggesties.
2. Twee [achtergrondartikelen](#) voor de *leerkracht* waarin de armoedeproblematiek in onze samenleving wordt beschreven. Dit is geen leerlingenmateriaal, maar is bedoeld om de leerkracht ook in deze materie een breder kader en wat duiding mee te geven.

1. Hoe denkt de leerling over geld, bezit

[elementen van DS 1, 2, 3 en 5]

Geld

Er is waarschijnlijk niets dat zo snel van eigenaar wisselt als geld. Bijna iedere jongere krijgt zakgeld, kleedgeld en/of heeft een baantje. Wat wordt er met dat geld gedaan?

	Anthony (15 jaar): Ik krijg maar weinig zakgeld. Dus werk ik in het weekend als afwasser in een restaurant. Het geld dat ik daarmee verdien, geef ik uit aan computerspellen. En ik probeer te sparen voor een scooter. Maar dat gaat langzaam.
	Kim (16 jaar): Ik kom nooit uit met mijn geld. Ik geef het gewoon erg makkelijk uit, denk ik. Ik werk in het weekend bij de GB en probeer in de zomervakantie ook een studentenjob te vinden. Als ik uitbetaald krijg, is het eigenlijk dezelfde dag alweer op. Kleding, uitgaan, en , m'n beltegoed. Maar ach, je leeft maar één keer, toch ?

1. Welke uitspraak past het best bij jou? Waarom?
2. Wat betekent geld voor jou?
3. Heb je genoeg of te weinig te besteden? Waarom?
4. Welk gevoel geeft geld je?
5. Hoe lang denk je zonder geld te kunnen?

Geld is niet gelijk aan waarde.

Om het verschil tussen 'materiaal' bezit, dat je kunt uitdrukken in geldwaarde, en de 'waarde' die iets heeft voor jou, duidelijk te maken, enkele opdrachten:

Waarde bepalen

- Kies uit je eigen spullen tien dingen die voor jou van waarde zijn en maak een lijstje in volgorde van belangrijkheid .

- Zet nu bij alle spullen de waarde in geld. Komt de waarde in geld overeen met de waarde die ze voor jou persoonlijk hebben?
- Trek je conclusie en schrijf deze op.

Top 3

Bij 'hebben' denk je al gauw aan spullen. Maar dat hoeft niet. Je kunt ook een 'hobby' hebben of 'chance' of een 'goede bui'.

- [leerling:] Bedenk drie dingen die je hebt en die je **niet** kunt kopen.
- [leerkracht:] Verzamel de 'immateriële bezittingen' van de leerlingen in de klas op het bord en bespreek ze. Onderstreep tenslotte de drie meest waardevolle.

Veel of weinig?

Als kind kun je met weinig al erg blij zijn. Maar hoe ouder je wordt, hoe meer geld je nodig lijkt te hebben. Chris is nu 37 jaar. Hij vertelt welke rol geld op bepaalde momenten in zijn leven speelde.

7 jaar

'Ik weet nog goed dat ik voor het eerste een briefje van 100 franc kreeg (ong. € 2,50) kreeg. Ik had die verdiend, zei mijn vader, omdat ik zo goed geholpen had met het snoeien van een boom in de tuin. En, zo zei hij erbij: ik mocht die helemaal zelf besteden. Ik had het idee dat ik álles kon kopen wat ik wou. Ik ging naar de speelgoedwinkel binnen en dacht: Dit is allemaal van mij !'

17 jaar

'Ik had voor het eerst een echte vakantiejob gehad. Het bankafschrift waarop het enorme bedrag stond van mijn eerste weksalaris heb ik bewaard: 3.587,16 Bfrs (ong. € 90,00). Ik dacht dat zou nooit opgaan ! Ik heb er een jeans van gekocht en ik heb in het café getrakteerd, een rondje gegeven aan mijn vrienden. Ik voelde me rijk.

27 jaar

Het is geweldig om je handtekening te zetten onder het koopcontract van je huis, je eigen huis. Er moest nog wel aan verbouwd worden, maar toch: € 135.000, was het. Mijn vrouw en ik waren er stil van. We hadden het geld ook helemaal niet. De hypotheek duurde 30 jaar. Dan pas zou het van ons zijn. Maar toch: het was nu wel ons bezit, ons eigen huis !

- Wat was jouw kostbaarste bezit toen je klein was ? En was dat duur ?
- Wat verdien jij nu met een vakantiebaantje in een week ? Vind je dat veel of weinig ?
- Is het nodig om een eigen huis te hebben om er met plezier in te kunnen wonen ?
- Waarom vinden mensen het belangrijk om veel geld te hebben ?
- Kun je gelukkig zijn met weinig ?

Omgaan met geld

De Kardashians, de Pfaff's, de rijke lui uit *Sex and the City*, Paris Hilton etc... Op de TV gaat er heel veel aandacht naar de 'rich and famous'. Auto's met chauffeur, de sjiekste kleren, hotels,

restaurants, alsof het niets is. Nooit hoeven sparen, gewoon met een creditcard zwaaien en ze hebben het nieuwste van het nieuwste. Heel de wereld is van hen. Nooit naar school, nooit naar het werk, lijkt het wel. Alles komt ze zomaar aanwaaien.

- Ken jij die series ? Zou jij zo willen leven ?
- Weet jij waar hun geld eigenlijk vandaan komt ?
- Denk je dat zij gelukkig zijn ?
- Houd jij van winkelen ?
- Kun jij goed met geld omgaan ?

Ook zou er met de leerlingen gekeken kunnen worden naar diverse getuigenissen in filmpjes over hoe groot de invloed is die geld in het leven van mensen heeft. Als men veel heeft, maar ook als men weinig, of niets heeft.

1. <http://www.eo.nl/beam/leven/item/filmpje-wat-zou-je-doen-met-189-miljoen/>
2. <http://www.eo.nl/beam/leven/item/man-leeft-jaar-zonder-geld>, Man leeft jaar zonder geld (22 oktober 2013). De Ierse zakenman Mark Boyl is de uitdaging aangegaan om een jaar lang geen cent uit te geven. Zijn mooie huis verruilde hij voor een caravan. Om zonder geld te leven moet je creatief zijn, zo maakt...
3. <http://www.een.be/programmas/koppen/arme-mannen>
Het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting (2010) bevatte ontluisterende cijfers. 1 op de 10 Vlamingen is arm. 1 op de 5 alleenstaanden flirt met de armoedegrens, bij alleenstaanden met kinderen is dat zelfs 1 op de 4. **Koppen** praat met twee alleenstaande mannen met schulden, zonder werk. Hoe overleven ze en hebben ze nog een toekomst?

	<p>“Vroeger verdiende ik tot 6000 euro per maand, ik leefde op champagne, ging drie keer per dag op restaurant. Nu moet ik met 120 euro per maand rondkomen.” Thierry Scheers (39) stopte na een zware burnout met werken. Samen met zijn levensstijl en een echtscheiding zorgt dat voor 225.000 euro schulden. “Het was zwaar aanpassen, maar nu let ik op elke eurocent. Voor 1 euro maak ik een warme maaltijd klaar, ik ga thuis ook nooit naar het toilet.</p>
<p>•</p>	<p>“Af en toe heeft mijn vader maar 3 euro op zijn bankrekening en dan is het overleven.”, zegt Jelle (9). Zijn vader Bart Vos (44) zit ook in schuldbemiddeling en moet het rooien met 450 euro per maand. Bart is sinds een jaar werkloos, werk vinden is bijzonder moeilijk. “Ik heb al honderden keren gesolliciteerd, maar zonder een diploma is dat niet evident. Zolang ik geen werk heb, heb ik geen toekomst.”</p>

2. Over de (on-)eerlijke verdeling van geld

[elementen van DS 3, 4, 5, 6 en 8]

In de schaduw van een mangoboom

Hoe je over bezit en geld denkt en of je er veel of weinig van moet hebben, heeft veel te maken met hoe je over het leven zelf denkt. Dat wordt duidelijk in het volgende verhaal:

(lange versie)

Er ligt een zwarte man te slapen in de schaduw van een mangoboom. Een blanke man komt voorbij en maakt hem wakker:

"Sta op, slaapkop, je verluiert heel je leven. Klim liever in de mangoboom en pluk de vruchten."

"Waarom zou ik de vruchten plukken, blanke man? De boom laat dagelijks voldoende vruchten vallen. Die verzamel ik voor mijn familie. De rest zou toch maar bederven in mijn schuur."

"Je moet ze niet bewaren. Je moet ze naar de markt voeren en ze voor veel geld verkopen."

"Ik begrijp het, blanke man: het geld kan ik wel bewaren, dat bederft niet."

"Neen, domoor, je moet het niet bewaren. Geld moet rollen."

"Goed, blanke man, ik zal er een groot feest van geven voor heel het dorp."

"Nee, nee! Geen gefeest! Dat is weggegooid geld. Je moet het nuttig besteden."

"Hoe dan, blanke man?"

"Luister. Van het geld dat je verdient op de markt, koop je alle mangobomen op het dorpsplein."

"Maar die mangobomen zijn van niemand. Iedereen mag de vruchten ervan eten."

"Dat is het juist. Nu zijn ze van iedereen. Dan zullen ze alleen van jou zijn. Niemand behalve jij mag dan nog aan de vruchten komen. Wie een mango wil eten, moet hem bij jou kopen op de markt. Je wordt een rijk man. Dan koop je langzamerhand steeds meer mangobomen in de streek, tot je op een goede dag eigenaar bent van alle bomen in het land."

"Wat moet ik met alle mangobomen in het land, blanke man? De vruchten zullen rotten, want niemand kan zoveel mango's eten."

"Luister. Je begint een conservenfabriekje, waar je mango's verwerkt en inblijkt. De conserven voer je uit naar de rijke landen in het Noorden, waar de mango een exotische lekkernij is. Je kleine fabriekje groeit uit tot een enorm bedrijf. Vele landgenoten zullen dan werken in jouw fabriek. Maar jij, jij werkt niet meer!"

"Wat doe ik dan, blanke man?"

"Jij zult op deze plek een villa hebben gebouwd, met een tuin die heel het vroegere dorpsplein omvat. Tussen twee mangobomen zul je je hangmat knopen en in hun schaduw zul je rusten."

"Maar ik rust nu al in hun schaduw, blanke man."

Uit 'Parabels van Grote Spin', Suriname

(korte versie)

Er ligt een zwarte man te slapen in de schaduw van een enorme mangoboom. Een blanke handelaar komt voorbij.

: Hé,' zegt de handelaar, 'moet je niet werken?'

'Waarom?' vraagt de ander 'Ik lig hier heerlijk'

'Maar je moet toch werken en geld verdienen' zegt de handelaar

'En dan?' vraagt de ander

'Maar man,' zegt de handelaar, 'dat geld kun je sparen en op de bank zetten.'

'En wat dan verder?'

'Nou, dan kun je winst maken en als je het goed uitkient, kun je rijk worden.'

'En wat dan? Wat moet ik met die winst?'

' 'Wat ben jij dom' Met geld kun je van alles doen. Je kunt een huis kopen met een tuin en in die tuin kun je wel honderd van deze mangobomen zetten.'

'En dan?' vraagt de zwarte man weer.

'Dan kun je Jekker in je tuin onder die mangobomen liggen en uitrusten in hun schaduw,' zegt de handelaar.

'Maar ik rust nu toch ook al in hun schaduw, blanke man !'

(bron onbekend)

1. Wat is de bedoeling van dit verhaal?
2. Waarin verschillen beide personen?
3. Wat vind jij: leef je om te werken of werk je om te leven?

***Porgy and Bess* (Gershwin) "I got plenty of nothing"**

Uit de verfilmde versie (1986): <http://youtu.be/BwmyJAEnz4s>

Louis Armstrong / Ella Fitzgerald: <http://youtu.be/-DR6cXAa-Ek>

In de jaren 1930 (de eerste beurskrach, crisis in de Westerse wereld) schreef George Gershwin de opera *Porgy and Bess*. Dit gaat over een doodarme zwarte Amerikaan. Hij heeft niets, maar toch is hij gelukkig. Hij zou zelfs niet willen ruilen met een rijke. In die opera/musical zingt hij dit lied.

Oh, I got plenty o' nuttin' And nuttin's plenty for me I got no car, got no mule I got no misery De folks wid plenty o' plenty Got a lock on de door 'Fraid somebody's a-goin' to rob 'em While dey's out a-makin' more What for... I got no lock on de door Dat's no way to be Dey kin steal de rug from de floor Dat's okeh wid me 'Cause de things dat I prize Like de stars in de skies... All are free {Refrain} Oh, I got plenty o' nuttin' And nuttin's plenty for me I got my gal, got my song Got Hebben the whole day long No use complaining	I got plenty of nothing And nothing is plenty for me. I got no car, Got no mule, Got no misery Folks with plenty of plenty They got a lock on the door Afraid somebody?s gonna rob them while they're out making more What for? I got no lock on the door that's no way to be They can steal the rug from the floor that's OK with me Cause the things that I prize Like the stars in the sky Are all free Say I've got plenty of nothing And nothing is plenty for me. I got my girl Got my song, Got heaven the whole daylong. No use complaining
--	---

<p>Got my gal, got my Lawd Got my song</p> <p>Oh, I got plenty o' nuttin' And nuttin's plenty for me I got the sun, got the moon Got the deep blue sea</p> <p>De folks wid plenty o' plenty Got to pray all de day Seems wid plenty you sure got to worry How to keep the debbel away Away</p> <p>I ain't frettin 'bout hell 'Till de time arrive Never worry long as I'm well Never one to strive To be good, to be bad What the hell I is glad I's alive</p>	<p>Got my girl Got my Lord Got my song</p>
--	--

Mag je een brood stelen als je honger hebt?

Nog niet zo lang geleden zei een gelovige dhr. Muskens, bisschop van Breda, dat hij zich grote zorgen maakte over de verdeling van het bezit in de wereld. Hij zei: "Overleven gaat voor op eigendom". Volgens hem zou God het niet erg vinden als een arme vrouw, die honger heeft, een brood zou stelen om daarmee zichzelf en haar kinderen te voeden. Veel mensen werden boos op de bisschop. 'Gij zult niet stelen', staat er toch in de 10 geboden ! Maar de bisschop meende het. Andere mensen vonden het geweldig dat de bisschop dat durfde zeggen: Zij noemden hem een 'moderne Robin Hood' (*die steelt van de rijken en geeft het aan de armen*)

- Wat vind je van het liedje uit *Porgy and Bess* ? Snap je dat bezit een last kan zijn ? Kun je je voorstellen dat je gelukkig bent zonder dat je iets hebt ?
- Is er van jou wel eens iets gestolen ? en wat vond je daarvan ?
- Wat vind je van deze uitspraak "Alle bezit is diefstal" ?
- Wat vind je van het standpunt van bisschop Muskens ?

Voedselbanken

In een rijk en welvarend land als België komt er keiharde armoede voor. Mensen houden zo weinig over of hebben helemaal niets. Ook geen geld om eten te kopen. Vaak hebben ze ook schulden die ze moeten af betalen. Om hen niet te laten verhongeren zijn er *voedselbanken*.

Levensmiddelenbedrijven hebben soms partijen voedsel over. Winkels raken verse producten niet kwijt. Bakkers houden brood over aan het eind van de dag. Er zijn groenten die niet verkocht kunnen worden. Dat wordt allemaal naar de Voedselbank gebracht. Ook zijn er geregeld inzamelingsacties bij winkels of in verenigingen, kerken. Vrijwilligers maken pakketten van en die worden uitgedeeld aan

mensen die dat nodig hebben. Het is bedoeld als noodhulp, niet als een extraatje. En dat het echt nodig is, blijkt uit het feit dat er in sommige regio's zelfs een wachtlijst bestaat.

Het Protestants Sociaal Centrum in Antwerpen heeft ook een voedselbank. Het is nodig, voedsel uitdelen, maar ze doen het 'onder protest'. Het zou namelijk niet nodig moeten zijn. Eigenlijk is het een schande. Het kan toch niet dat de een deel van de mensen zoveel te eten heeft, dat ze eten weggooien, terwijl ver weg en dichtbij anderen omkomen van de honger. Het lijkt soms wel alsof rijken en armen in twee verschillende werelden leven.

- Vind jij dat er iets moet veranderen aan het sociale stelsel om een einde te maken aan armoede in België
- Vind jij het terecht dat een school jongeren helpt als zij niet mee kunnen op werkweek?
- Wat vind jij van de Voedselbank? Zou jij er gebruik van maken, als dat nodig was?
- Verspil jij wel eens iets? Zo ja, wat dan?
- Geef commentaar op de volgende uitspraak: 'Armoede is een belediging van God. Hij heeft de mensen overvloed gegeven.'
- Zoek op het internet informatie over de Voedselbank. Ga na hoe de initiatiefnemers op het idee zijn gekomen en aan welke voorwaarden je moet voldoen om voor een voedselpakket in aanmerking te komen.

Armoede in de wereld

Leven in een welvarend land als België, terwijl je zelf arm bent, is heel zwaar. Maar als je ons land vergelijkt met de rest van de wereld, dan schrik je pas echt. In Afrika hebben veel mensen honger. Er is voor de meesten- als het meezit- maar één maaltijd per dag.

- Op het internet (laten) zoeken naar info over rijke en arme landen. Al snel vind je dan wel een wereldkaart waarop de ongelijke verdeling snel zichtbaar wordt.
- Nadenken over de volgende vaststelling: Wereldwijd is het vermogen als volgt verdeeld (cijfers: 2014): 1% van de wereldbevolking bezit 48% van alle rijkdom. Dat betekent dat straks 1% meer bezit dan 99% van de mensen. Hoe zou dat komen? Wat vind je daarvan? En wat zou daaraan moeten gedaan worden? En wat kun jij daaraan doen?

Het geld in de kerk

[elementen van DS 4, 6 en 7]

Afhankelijk van de kerkelijke achtergrond van de leerlingen kan de leerkracht het gesprek op gang proberen te brengen over het 'geld van de kerk'. Dat geven (=delen) bij een christelijke levensstijl hoort, zal de leerling wel beamen, maar de manier waarop de kas van de kerk (of andere goede doelen) gevuld wordt, is een verhaal apart. De bedoeling van dit onderwerp is om enerzijds de christelijke (bijbelse) plicht om te geven te onderlijnen, maar anderzijds ook de leerlingen alert te maken dat in financiële zaken er ook in de kerk en het geloof nuchterheid geboden is. Indien het thema van 'de tienden' wordt behandeld is het aangewezen deze opdracht historisch te kaderen. Het gebod stamt uit een tijd die een heel andere economische structuur had dan de onze. Leerlingen mogen leren om de bijbelse geboden naar hun 'geest' te interpreteren, ook als ze ze letterlijk blijven toepassen. In de leerkrachtenbijlage zit een artikel over het [geld in de kerk](#).

- Inventariseren hoe de geldstromen in de kerken van de leerlingen verlopen: Weten de leerlingen (kerkgangers) hoe het geld bijeenkomt? Is er transparantie over besteding en beheer? Hoe wordt er gecollecteerd?

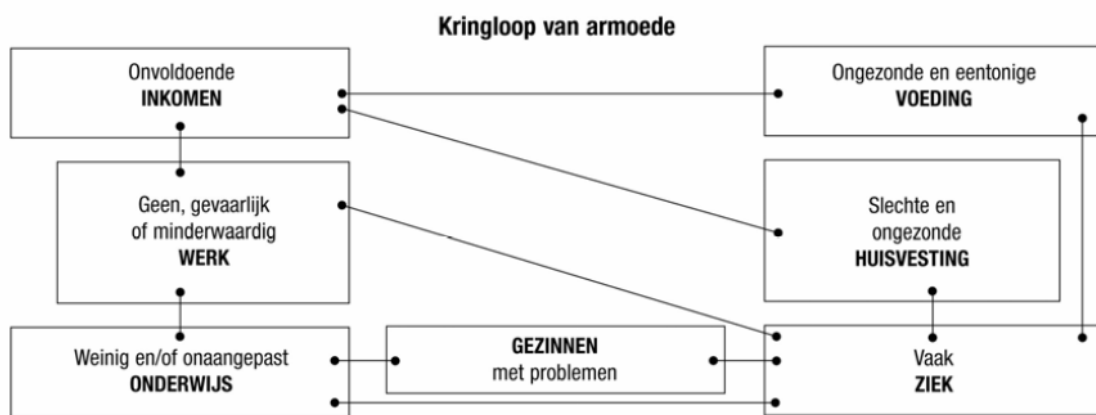
- Wordt er volgens de leerlingen wel een s druk op de gever uitgeoefend ? Hoe ? Welke rol speelt de toespraak of het gebed voorafgaand aan de collecte hier ? Wat vind de leerling daarvan ?
- Een filmfragment bekijken over kerken (of christelijke bijeenkomsten) waar er een overduidelijk verband gelegd wordt tussen het 'geven van geld' en 'voorspoed of genezing'. Dan daarover *voorzichtig* maar *nuchter* met de leerlingen doorspreken. Let er op dat je bij het voorbeeld niet het gevoel creëert dat je de kerk/gemeente van (een van) je leerlingen viseert. Een extreem voorbeeld ver weg, kan in dat opzicht ook dienst doen. Het gaat om 'herkenning' met de mogelijkheid tot 'distantiëring'.

ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT

Uit een lesbrief van www.patsenco.be, behorend bij een “Een interactief spel rond jongeren in armoede”

Armoede ... nooit een eenvoudige zaak

Mensen die in armoede leven merken dag in dag uit dat ze geen toegang hebben tot kansen en mogelijkheden die andere wél krijgen. Armoede kan dus niet herleid worden tot alleen maar **een inkomensprobleem**. Armoede in onze samenleving is een samenhang van vele elementen, die vaak tegelijk aanwezig zijn bij arme gezinnen: moeilijkheden in het **onderwijs**, slechte **tewerkstellingskansen**, een te gering **inkomen**, ongezonde **huisvesting**, moeilijke **thuisituaties** ... Dit alles vormt een kluwen dat we omschrijven en visualiseren als de **kringloop van de armoede**.

De problemen uit de kringloop van armoede kunnen zowel oorzaak als gevolg zijn. Mensen in armoede worden geconfronteerd met vele samenhangende problemen, die elkaar versterken, wat de kans om de kringloop te doorbreken bemoeilijkt.

De kringloop in woorden

Onderwijs

De meeste armen zijn **laag of niet geschoold** en hebben slechts lager of middelbaar onderwijs (beroeps of bijzonder onderwijs) genoten. Sommigen verlaten de school zonder voldoende te kunnen lezen of schrijven.

Bij de kinderen thuis is er ook niet veel mogelijkheid om te leren: de ouders kunnen niet helpen met het huiswerk, begrijpen de schoolwereld niet, er is geen ruimte of een rustig hoekje om huiswerk te maken ... Hoewel het onderwijs wettelijk gezien gratis is zolang kinderen leerplichtig zijn (18 jaar), hebben arme ouders het financieel niet makkelijk om in de schoolkosten van hun kinderen te voorzien: schoolgerief, kosten voor vervoer, geld voor schoolreizen ... De kinderen worden vaak ook uitgelachen op school om hun kleding en hun leefomstandigheden.

Het schoolmilieu is weinig afgestemd op de leefwereld van kinderen die opgroeien in armoede en de onderwijsmethodes zijn vaak niet aangepast aan het werken met sociaal kwetsbare kinderen. Door hun achtergrond hebben de kinderen vaak moeite met de gehanteerde normen, gebruiken en verbale denkpatronen op school. Ook de leerstof die weinig aan hun leefwereld en ritme is aangepast, slaat wonden in hun zelfvertrouwen. Men merkt dat schoolachterstand bij kinderen uit kansarme gezinnen al vroeg begint en in de schoolcarrière almaar groter wordt. De armsten verlaten vroeg de school om te gaan werken.

Arbeid

Arbeid is belangrijk om te kunnen participeren aan de samenleving. Een betaalde baan biedt niet alleen een inkomen en toegang tot sociale zekerheid, maar zorgt ook voor sociale contacten en is belangrijk voor je identiteit en je maatschappelijke erkenning. De hoge eisen op de huidige arbeidsmarkt (gespecialiseerde opleiding, diplomavereisten, beschikken over vervoersmiddelen, flexibiliteit ...) bieden echter weinig kansen voor wie zwak staat.

Lage scholing leidt meestal tot **zwaar en laag betaald werk**, vaak slechts tijdelijk, via interimarbeid of zelfs via zwartwerk. Doordat armen geen werk vinden of slechts af en toe werken, hebben zij een **laag en onstabiel inkomen**. Vaak is het samengesteld uit flarden arbeidsinkomen, sociale zekerheidsgelden (o.a. kindergeld) en vervangingsuitkeringen (o.a. leefloon of invaliditeit).

Huisvesting

Doordat armen weinig geld hebben, gaan ze op zoek naar een **goedkopere woning**. Wie financieel weinig ruimte heeft, raakt niet aan een betaalbare en aangepaste woning. In de zoektocht naar een huurwoning moeten ze zich noodgedwongen met weinig tevreden stellen. Door het tekort aan sociale woningen, komen mensen met een laag inkomen terecht op de private huurmarkt, waar ze te veel huur betalen voor een woning van slechte kwaliteit.

Verhuurders van woningen kiezen sneller voor 'risicoloze' huurders. Voor sociaal zwakkere groepen zoals alleenstaanden, éénuoudergezinnen, mensen die leven van een leefloon ... wordt het steeds moeilijker een woning te vinden. De armsten leven heel vaak in vochtige, kleine, onveilige huizen met onvoldoende sanitaire voorzieningen.

Gezondheidszorg

Een ongezonde woonsituatie, gevaarlijke werkomstandigheden en een **onevenwichtige voeding** zal in vele gevallen **gezondheidsproblemen** met zich meebrengen. Uit angst voor medische kosten en omwille van hun financiële situatie zullen armen pas in uiterste nood naar de dokter gaan. Ook administratief is er vaak een obstakel: vaak is men niet 'in orde' met het ziekenfonds, zodat men niet zeker is van medische bijstand. Bepaalde groepen zijn ook moeilijker verzekeraar.

Wie zijn deze armen?

De kringloop van de armoede zien we het duidelijkst bij de harde kern van mensen die van generatie op generatie arm zijn. Maar we merken dat meer en meer mensen in de kringloop terecht komen: langdurig werklozen, alleenstaande ouders met kinderen, oudere mensen met een te klein pensioen, gehandicapten, vluchtelingen ... Deze mensen noemen we **bestaansonzeker** omdat hun inkomen te klein is om te kunnen leven in welzijn. Als die bestaansonzekerheid blijft duren hebben ze geen middelen meer om voor zichzelf en hun kinderen een toekomst uit te bouwen. Daardoor krijgen hun kinderen minder kansen en is de kans zeer groot dat ook zij later bestaansonzeker worden. Zo komen ook zij in de kringloop terecht.

Kijken naar armoede

Niet alleen het model van de kringloop van armoede helpt ons om armoede nader te bekijken. Vrancken ontwikkelde een ideaaltypisch verklaringsschema waarin vier armoedemodellen onderscheiden worden. Het zijn vier manieren waarop naar armen en armoede gekeken wordt en waarbij oorzaken geduid worden. Deze vier modellen kunnen dienst doen als raamwerk en zijn een goede vertrekbasis om de discussie rond armoede in groep te stimuleren of te duiden.

De vier armoedemodellen

	<i>Modaliteit</i>	
	Schuld (intern)	Ongeval (extern)
<i>Plaats van de oorzaak</i>		
Individu	1. individueel schuldmodel	2. individueel ongevalmodel
Maatschappij	4. maatschappelijk schuldmodel of structureel model	3. maatschappelijk ongevalmodel of conjunctureel model

1. Sommigen leggen de schuld van de armoede bij de armen zelf. In de volksmond heet het dat de arme lui is, zijn of haar geld verkwist of weigert zich 'behoorlijk' te gedragen. We spreken dan van het '**individuele schuldmodel**'. Ofwel laat men dan de armen gewoon aan hun lot over ofwel gaat men over tot disciplineren, verplichte integratie of verwijdering uit de samenleving. Op die manier wil men de 'hinder' die armen door hun 'eigen schuld' veroorzaken aan de samenleving beperken of ongedaan maken.

2. Anderen tonen iets meer begrip en linken de armoede aan situaties die de armen overkomen buiten hun wil, bijvoorbeeld ziekte, een handicap of het overlijden van een kostwinner in het gezin. Volgens dat '**individuele ongevalmodel**' hebben de armen tegenslag gehad in hun leven. Als samenleving of als individu heb je dan de plicht om die mensen te helpen: steun aan weduwnaars en weduwen, gehandicapten, zieken of arbeidsongeschikten. Als dat niet gebeurt op basis van individuele liefdadigheid maar georganiseerd wordt, evolueren we in de richting van de sociale zekerheid. De vrijwillige verzekeringen (het ziekenfondsmodel) passen hier het best bij. De neiging bestaat hier om een onderscheid te maken tussen de zogenaamde 'goede' armen (zij die een individuele tegenslag hebben gekend) en de 'slechte' armen, die toch zelf 'schuld' hebben aan hun toestand.

3. Plotse veranderingen in de maatschappij kunnen slachtoffers maken. Er zijn economische crisisperiodes, automatiseringen die bepaalde beroepen overbodig maken, migraties van arbeidskrachten maar ook van bedrijven, oorlogen, enzovoort. Wie op die manier naar armoede

kijkt, hanteert bewust of onbewust een '**maatschappelijk ongevalmodel**'. Daarbij veronderstelt men dat, zodra de maatschappelijke situatie weer 'normaal' wordt, de armoede zal verdwijnen. In afwachting met de samenleving een opvangsysteem uitwerken. Dat gebeurt hier via de sociale zekerheid, maar op grotere schaal.

4. Toch kunnen we met dat model niet uitleggen waarom er ook in periodes met een goede economie armoede blijft bestaan. Volgens de **structurele benadering** zit armoede ingebakken in de maatschappelijke ordening zelf en zou die ordening haar eigenheid verliezen als armoede eruit zou verdwijnen. Armoede zou zelfs 'positieve functies' vervullen in onze samenleving en bijvoorbeeld het vuile, onaantrekkelijke en slecht betaalde werk in de samenleving voor haar rekening nemen. De prijzen van die goederen en diensten blijven laag omdat de armen een arbeidsreserve vormen. Armen vormen ook een afzetmarkt voor tweedehandse goederen of producten van slechte kwaliteit. Bovendien vervullen armen ook een morele functie: ze dienen als voorbeeld om mensen op het rechte pad te houden of bevestigen het sociale gevoel van de beter begoeden door liefdadigheid.

Praten over geld in de kerk

We mogen nu onze gaven geven. De eerste rondgang is voor de kerk en de tweede voor de diaconie.' Een ingesloten zinnetje op de zondagmorgen. Hoe kunnen we meer bewust omgaan met geven in de kerk?

In de kerk wordt niet zo veel over geld gepraat. Geld is immers een gevoelig onderwerp in onze maatschappij. Mensen praten op TV honderduit over seks, over hun psychische problemen en de ziektes waaraan ze lijden. Maar de eerste talkshow waarin mensen openhartig vertellen over hun inkomen en de manier waarop ze dat uitgeven moet nog worden gemaakt. De Bijbel is een stuk openhartiger over geld. Een op de acht verzen in de evangeliën heeft direct of indirect betrekking op geld. Jezus sprak er bijzonder veel over. In dat licht bezien zou je de vraag kunnen stellen of het onderwerp niet wat onderbelicht is in de gemeente. In elk geval is het duidelijk dat het een Bijbelse zaak is om in de kerk openlijk te spreken over geld en over geven.

Geven in Bijbels perspectief

Theoretisch gezien is geld een neutrale substantie, die kan worden ingewisseld voor allerlei goederen en diensten. In de praktijk is geld een macht, die zich laat gelden in de samenleving en in het persoonlijk leven van mensen. Als Jezus zegt: 'Gij kunt niet God dienen en Mammon' spreekt Hij over het geld alsof het over een persoon gaat. Sterker nog: Hij typeert het geld als een concurrerende god die onze totale loyaliteit opeist. Maarten Luther stelde dat er drie bekeringen nodig zijn: die van het hart, die van het verstand en die van onze portemonnee. Deze laatste bekering is zeker niet de gemakkelijkste.

'De aarde en haar volheid zijn des Heren.' Dat is de gedachte die ten grondslag ligt aan alle christelijk omgaan met geld. Mensen zijn geen eigenaars, maar rentmeesters van de schepping en al wat daartoe behoort. Een rentmeester heeft behoorlijk veel vrijheid. Hij dient echter wel te handelen in de geest van zijn heer, want hij moet achteraf rekenschap afleggen.

Geven in Bijbelse zin moet dan ook niet worden gezien als een gunst van degene die heeft aan degene die niet heeft. Geven is veeleer: delen met elkaar wat God ons in zijn goedheid heeft toevertrouwd (1 Kron.29:14). Mensen ontmoeten elkaar daarin als volstrekt gelijkwaardig.

Geven betekent niet alleen heil voor de ontvanger, maar ook voor de gever. Het is niet zo dat de een erbij wint, terwijl de ander verliest. Geven maakt vrij van de gebondenheid aan geld en bezit. Bovendien is het een middel om iets van Gods Koninkrijk zichtbaar te maken in een gebroken wereld – en dat geeft grote voldoening.

De Bijbel stelt duidelijk dat wie geeft, door God gezegend wordt (Mal.3:10). We moeten op onze hoede zijn dat we dit niet financieel vertalen: als je een euro geeft, kun je een tientje terug verwachten. Dat is de benadering van de welvaarts-theologie. Op die manier wordt geven een verkapte manier om jezelf te verrijken. Gods zegen is veel dieper en veelomvattender dan materieel gewin en heeft niet primair betrekking op wat we krijgen, maar op wat we worden.

Geven: hoeveel?

Mensen met een kerkelijke achtergrond geven heel wat meer dan de gemiddelde Nederlander doet, blijkt uit een onderzoek dat Trouw jaren geleden uitvoerde. Mensen met een kerkelijke achtergrond geven niet alleen aan christelijke, maar ook aan algemene organisaties. Een ander opmerkelijk feit is dat rijken absoluut gezien weliswaar meer geven dan armere mensen, maar in verhouding tot hun inkomen geven zij minder. Kennelijk raken mensen gemakkelijker in de greep van het geld, naarmate ze er meer van hebben: geld is inderdaad een macht die gediend wil worden, zoals Jezus zei.

Tienden

Gesprekken over geven onder christenen concentreren zich vaak op de vraag of je tienden moet geven. Is dat gebod nog geldig onder het Nieuwe Testament? Zo ja, ga je dan uit van je bruto, je netto of je belastbaar inkomen? Mag je soms eerst je vaste lasten aftrekken? Daar zit een gevaarlijke kant aan. Al gauw draait het om de vraag hoeveel je God minimaal moet geven om van Hem af te zijn. Bovendien betekent het geven van tienden voor sommige mensen honger lijden, terwijl anderen tienden kunnen geven en zich evengoed nog baden in weelde. Jezus vond het niet zo belangrijk hoeveel iemand precies gaf. Hij was vooral geïnteresseerd in de vraag of er sprake was van een wezenlijk offer. Vandaar dat Hij het muntje van de weduwe hoger inschatte dan alle andere giften, die in de offerkist werden gegoooid.

De bekende opwekkingsprediker John Wesley (1703-1791) was een gulle gever. Zijn eerste baan leverde 32 pond per jaar op. Hij leefde van 28 pond en gaf de rest weg. Toen hij meer ging verdienen, bleef hij leven van 28 pond. Zelfs toen hij professor in Oxford was, hield hij dit vol. De Britse schrijver C.S. Lewis was uit hetzelfde hout gesneden. Alles wat hij met zijn boeken verdiende, gaf hij weg. Zijn opinie over de vraag hoeveel een mens weg zou moeten geven: "Ik vrees dat er maar één veilige regel is: meer geven dan we missen kunnen. Als we onszelf niets hoeven te ontfangen om te kunnen geven, geven we te weinig."

De praktijk

Geven is een investering in Gods Koninkrijk. Wie gaat investeren, doet dat niet lukraak maar gericht. Het is immers de bedoeling dat de investering ook daadwerkelijk iets oplevert. Daarom is het goed om bewust na te denken bij wat je geeft. Is deze organisatie bona fide? Geeft zij opening van zaken over haar financiën? Blijven de overheadkosten binnen de perken? Wordt het beoogde doel daadwerkelijk bereikt? Een ander punt is het streven naar diversiteit. Een bewuste gever stelt een evenwichtige portefeuille samen van goede doelen, die met elkaar een breed terrein van activiteiten bestrijken.

Spreekwoorden 3:9 moedigt ons aan om de Heer te vereren met onze rijkdom. Met de eerstelingen wel te verstaan. Om te zorgen dat God geen genoeg hoeft te nemen met wat overblijft, kunnen we onze giften automatisch laten afschrijven. Wie bang is daardoor zijn betrokkenheid te verliezen, kan zijn vaste giften maandelijks aanvullen met de 'gift van de maand', waarvoor telkens een ander doel wordt gekozen.

Geven in de gemeente

Elke kerkelijke gemeente werft geld. Een deel daarvan dient om de gemeente zelf draaiende te houden, een deel wordt besteed aan externe doelen. Het aantal goede doelen om uit te kiezen is enorm groot. De afweging rond de bestemming kunnen we verhelderen door jaarlijks een collecterooster op te stellen: per zondag de bestemming (naam), de soort (binnen het eigen kerkgenootschap of daarbuiten) en het type bestemming (zending, evangelisatie, diaconaat, diversen). Om ruimte te houden voor actuele noden en nieuwe bestemmingen kan men eens in de vier of zes weken een bestemming open laten.

Manipulatie

Vaak worden collectes 'van harte aanbevolen'. Wat bedoelen we met deze zinsnede? Dat we hopen op een goede opbrengst? Dan kunnen we dat beter hardop zeggen. Geld werven voor Gods Koninkrijk is een respectabele bezigheid. Vertellen waarom het doel uw hart raakt en op welk bedrag u hoopt, daar is niets mis mee. U kunt ook gerust aangeven wat het totaalbedrag betekent per persoon of per huishouding. Maar laat ook merken dat giften van harte gegeven moeten worden, niet gedwongen of met tegenzin (2 Kor.9:7).

Gebed rond een collecte is uitstekend, maar gebed vooraf heeft zijn gevaarlijke kanten. Voor we het weten gebruiken we het gebed om de toehoorders te manen tot vrijgevigheid. Dat is manipulatie. Gebed is gericht tot God. Wie mensen wil aanspreken moet dat rechtstreeks doen en niet via een vroom omweggetje. Bidden achteraf kan ons voor deze valkuil bewaren: we kunnen de opbrengst aan God aanbieden, zoals de vijf broden en de twee vissen, met de bede dat Hij zijn zegen eraan wil verbinden.

Betty Heynis

Bronnen: Diaconaatmap *Kerk in Uitvoering*, Werkboek *Time to Turn*

Zie ook een gesprek tussen een voorstander en tegenstander van 'tienden geven':

<http://www.eo.nl/geloven/themas/extra-bij-eva-magazine/extra-bij-eva-magazine/artikel/tienden-geven-mij-niet-gezien/>